

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

Evening and Morning, Meat and Bread --- Rav Yair Kahn yairkn@gmail.com

1. אבן עזרא שמות טז, ד

ההני ממטיר לכם לחם - ומלת לחם - מאכל, תמצא על הלחם כמשמעו, גם על הבשר כמו לחם אשה

2. רמב"ן שם

והנה לא הזכיר כאן דבר רק המן שהוא הלחם שהמטיר להם, אבל כאשר אמר להם משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע, ידענו כי הכל נאמר לו, אבל הכתוב יקצר בדברים הנכפלים בענין הצווי או בספור, כאשר הזכרתי לך פעמים רבים

3. בכור שור שם פסוק יא

וידבר ה' אל משה - וכבר דבר ה' אל משה לעשות להם בן

4. רמב"ן שם פסוק ח

בתת ה' לכם בערב בשר - יפרש מאמרו הראשון, כי בתת ה' לכם בערב בשר לאכול וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, ובתתו לכם לחם בבקר לשבוע וראיתם את כבוד ה':

5. רש"י שם פסוק ז

ובקר וראיתם - לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בענין, נאמר, אלא כך אמר להם ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאותכם ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרס מלאה, והלחם ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חיבה בבקר

6. אבן עזרא שם

והיה ראוי שיהיה ערב ובקר וידעתם, כי איננו דבק ובקר עם וראיתם את כבוד ה', כי ביום עצמו ראו את הכבוד כאשר יפרש:

7. אלשיך שם פסוק ח

ראוי להעיר למה משה ואהרן חילקו מאמרם זה אל ישראל לשלשה חלקים: אחד אומרם שניהם ערב וידעתם וכו' ובקר וראיתם וכו'. ואחר כך חזר משה לבדו ואמר בתת ה' וכו' שנראה כי הוא הענין האחד, ורוב הדברים שבפסוק ובקר וראיתם, הם בפסוק שאחריו מפי משה לבדו. ואחר כך חזר לומר להם על ידי אהרן לבדו קרבו כו' כי שמע את תלונותיכם. ועוד, באומרו ובקר וראיתם את כבוד ה', אם הכונה היא על הנראה בענין. לא נראה רק בטרם בקר מהערב, כאומרו ויפנו אל המדבר כו' ... אמנם, הנה תלונת ישראל היתה כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה כו'. והנה בתלונתם אלו אפשר להקל מאשמתם, ולומר כי בכל לבם טעו וחשבו כי לא ה' צוה, רק משה ואהרן, בחשבם עשות רצון קונם הוציאם אל המדבר ההוא ... או אפשר כי ידעו האמת כי הכל היה על פי ה', ועליו יתברך הם תלונתם, אלא שבושו להוציא מפייהם תלונתם על ה', ואמרו כמתלוננים על משה ואהרן... והנה משה ואהרן לא ערבו אל לבם בפתח דבריהם לדבר ולומר כי על ה' היתה תלונתם, שעם יודעם הדבר היו מחפים האמת כי חשו על כבודם של ישראל ... לומר הנה אם הוא שבכל לבבכם טעיתם ... הנה ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם ... על ידי תת בשר לאכול על תלונתם ... אך לא כן הוא, רק שעל ה' היתה התלונה, והייתם מחפים מראים שעלינו היתה. וזה יתברר בבקר כי בקר וראיתם את כבוד ה', שמתראה בענין לכם ... כי הלא יודע תעלומות לב ... ואחרי דבריהם אלה חזר משה לדבר לבדו ... כי אמר משה בלבו היתכן כי עד הבקר יחשבו שאין לנו ראייה שתלונותיכם על ה', על כן חזר ואמר מה שלא גילה מתחלה מפני כבודם ואמר, הנה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר, כי היא ראייה מיד כי הוא בשמעו את תלונותיכם שהם על ה' באמת ולא שטעיתם, וזהו אומרו אשר אתם מלינים עליו ... והנה בראותו יתברך כי היה משה ממחר להביא ראייה שעל ה' התלוננו מעתה ... על כן מה עשה הוא יתברך, גזרה חכמתו לבלתי המתין עד הבקר מהראות כבוד ה' כי אם מיד.

8. רשב"ם שם פסוק ד

למען אנסנו - מתוך שבכל יום ויום עיניהם תלויות למזונותיהם אלי, מתוך כך יאמינו בי וילכו בתורותי, כמו שמפורש בפרשת והיה עקב ויענך וירעיבך [וגו']

9. אברבנאל

זוה הוא הנבי ממטיר לכם לחם מן השמים ר"ל ככה היה דעתי אף שלא היו מתלוננים להמטיר ... והנה לא נכתב זה הפסוק אשר שמעתי את תלונות בני ישראל לפי שגם קודם תלונתם היה רצונו ית' לתת להם את המן במדבר ולא נתעורר אליו מפני התלונה ... והנה משה ואהרן נצטערו מאד בתלונת העם ובדבריהם המגונים אשר שמעו ולכן שניהם השיבו על דבריהם כי עם היות משה הוא העיקר והדבור הא-להי אליו היה והוא ביאר אותו לישראל ... ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים ובקר וראיתם את כבוד ה' ר"ל אתם אמרתם שאנחנו מעצמנו הוציאנו אתכם מארץ מצרים ולא ה' פעל כל זאת בערב זה היום תראו אותי ואתמי ותאמינו ותבינו כי ה' בהשגחתו הוציא אתכם מארץ מצרים ולא אנחנו ... ואמנם אמרו ובקר וראיתם את כבוד ה' אין ראוי לפרשו על הלחם ולא על הבשר אלא שיראו כבוד ה' והוא האש הנראה לכל העם להוכיחם ולהענישם על תלונותיהם ... ובעבור שהם אמרו ערב וידעתם ובקר וראיתם מאמר סתמי הוצרך משה לפרשו אליהם במה ידעו זה ובמה ועל מה יראה אליהם הכבוד ולזה ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע ... והנה משה ואהרן לא אמרו היעוד מזה בשם הא-ל ולזה לא אמרו עליו זה דבר ה' ... לפי שהם מעצמם בראותם תלונת העם שהיה בבשר ובלחם ושהקב"ה בעצמו אמר שהיה רצונו להמטיר להם לחם מן השמים הם מעצמם יעדו בבשר ובלחם כפי תלונתם וכמו שעשה אליהו בהר הכרמל שעשה נסיון האש מבלי מצות ה' ולכן אמר משה אל אהרן אמור אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלונותיכם ולא צוה על הקריאה הזאת שישמעו דבר השם כי הדברים כלם היו למשה ומפיו היו הם שומעים. אבל צוה לקרבם שישבו בתשובה מדבר תלונתם ויתקרבו אל הא-להים ... וכאלו אמר בדרך עצה קרבו לפני ה' והתחננו לפניו כי מי גוי גדול אשר לו א-להים קרובים אליו כה' א-להינו בכל קראנו אליו. ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר רוצה לומר שלא פנו לאכילת הבשר והלחם וחדלו מדבר במצרים וסרו מתאונתם אבל פנו אל המדבר ורצו ללכת בו ונחמו מדבריהם ומתאוותיהם הגשמיות וחזרו בתשובה שלימה והשליכו עליו יהבם ואז נראה להם כבוד ה' שהיה בתוך הענן לבשרם שקובלה תשובתם. הנה התבאר מזה שמה שיעדו משה ואהרן מהבשר לא יעדו עליו בשם ה' אבל משה מעצמו גזר לשכך תלונותיהם שיעשה ה' בקרב הארץ. ומפני זה הוצרך אל מאמר ה' שיהיה מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים ... וחז"ל פירשו וידעתם כי אני ה' כשתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך. ומכאן אמרו משה תקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן ואמרו ברכת המזון מדאורייתא היא ...